 <p>Stockholms universitet</p>	2020-11-24		1(4)
--	------------	--	------

<p>Sofia Engman Föreståndare Nationellt centrum för svenska som andraspråk</p>	
--	--

Yttrande avseende SOU 2020:33, Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC) lämnar härmed följande synpunkter på SOU 2020:33 om planering och dimensionering av vuxenutbildning och gymnasieskola.

I yttrandet har vi valt att begränsa oss till att kommentera de delar av betänkandet som specifikt rör NCs regeringsuppdrag (SFS 2007:1475), att arbeta för förbättrade förutsättningar för nyanlända och flerspråkiga elevers lärande. Detta innebär en majoritet av eleverna inom vuxenutbildning och en stor andel av eleverna i gymnasieskolan.

Övergripande synpunkter

Av direktiven framgår att ett av syftena med utredningen är att främja en likvärdig utbildning och minska segregationen inom gymnasieskolan. Vi menar att utredningen lyfter flera viktiga aspekter i relation till syftet i sin analys, men att dessa inte alltid återspeglas i förslagen, alternativt att det inte alltid är tydligt hur förslagen kommer att leda till önskad förändring. Att det är otydligt hur förslagen kommer att minska segregation i gymnasieskolan uppmärksammas också i det särskilda yttrandet av SKR.

I bakgrund och problembild ges nyanlända och utlandsfödda vuxna ett visst utrymme men slutsatserna och förslagen skrivs sedan inte fram i tillräcklig tydlig relation till det som utredningen beskriver angående denna målgrupp. Varken nyanlända elever eller elever med svenska som andraspråk synliggörs i tillräcklig utsträckning för att vi ska kunna följa konsekvenser för dem från analys till förslag. Vi saknar alltså ett resonemang kring vad rörande planering och dimensionering som har betydelse för just den här stora elevgruppen.

I analys av målgrupperna för komvux framkommer till exempel att hela 96 procent av eleverna på grundläggande nivå är utlandsfödda och att andelen utlandsfödda på gymnasial

Nationellt centrum för svenska som andraspråk

			2(4)
---	--	--	------

nivå är 40 procent. Med tanke på den höga andelen flerspråkiga elever anser vi att faktorer som inverkar på slutförda studier och därefter anställning borde vara mer framträdande i både analysen och i förslagen. I våra kommentarer nedan ger vi exempel på faktorer vi anser bör beaktas ut ett andraspråksperspektiv.

Några exempel där vi önskat se vidare analys

I avsnittet “Analys av utredningens syften” presenteras figur 3.1 “Andel elever per program uppdelat efter kön”. Det är visserligen en relevant kategori att ta upp, men i relation till syftet om likvärdighet saknar vi en liknande analys av grupperna nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska samt ett resonemang kring hur olika aspekter av planering och dimensionering kan leda till likvärdighet för just dessa grupper. I synnerhet som det också framgår av figur 3.1 att språkintröduktion har en stor andel av eleverna inom gymnasial utbildning.

I analysen redogörs för att ungefär var sjätte elev som påbörjar gymnasiestudier inte är behörig att börja ett nationellt program utan påbörjar gymnasiala studier på ett introduktionsprogram. Även här hade det varit intressant att veta mer om vilka faktorer som är avgörande för dessa elevers tillgång till ett brett utbud av gymnasiestudier för att bättre kunna följa upp och bedöma hur förslagen av planering och dimensioner leder till likvärdighet.

I analysen lyfts att en låg andel elever på språkintröduktion övergår till nationella program och når fram till gymnasieexamen respektive övergår till arbetslivet. Även här hade vi gärna sett en analys av vilka faktorer som inverkar på genomströmning från språkintröduktion till en gymnasieexamen eller en övergång till arbetslivet.

Gällande komvux tas det i analysen upp att det saknas likvärdiga möjligheter för vuxna att kunna ta del av yrkesutbildningar i komvux. Detta på grund av att flera kommuner behöver göra ett urval vid antagningen så att alla sökande inte kommer in, och att det kan saknas språkstöd och annat stöd i samband med behörighetsbedömningen som kan påverka andraspråksleversnas möjligheter att komma in negativt. Vi kan inte tillräckligt tydligt se hur denna problematik löses av utredningens förslag.

Kommentarer till vissa av förslagen

6.1.3 Kommuners erbjudande av utbildning inom gymnasieskolan

Vi instämmer i behovet av att stärka utbudet för ungdomar som inte är behöriga till nationella program.

 <p>Stockholms universitet</p>			3(4)
---	--	--	------

6.3.4 Information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildning

Utredningen påtalar vikten av att eleven ska kunna göra välinformerade val och att detta förutsätter tillgång till objektiv oberoende vägledning, anpassad och dimensionerad utifrån behov. NC saknar ett utvecklat resonemang om tillgänglig information och vägledning i relation till nyanlända elever, elever med svenska som sitt andraspråk och elever med vårdnadshavare med annat modersmål. Där kan vi inte förutsätta att eleven och vårdnadshavarna kan tillgodogöra sig information på svenska och därmed kunna stödja sina barn i valen. Dessa grupper kan också behöva tydlig information om både svenska skolsystemet och svensk arbetsmarknad.

Utredningen lyfter också stora brister och variation gällande tillgång till studie- och yrkesvägledningen. Här vill vi särskilt betona vuxenutbildningen där det för möjligheten att göra välinformerade val finns stora behov av att utveckla studie- och yrkesvägledningen i förhållande till vuxna med kort tidigare utbildning i allmänhet och utlandsfödda kvinnor i synnerhet.

6.6.1 Samverkansavtal ska omfatta all sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå och 6.6.10 Utökade möjligheter att delta i yrkesutbildning i komvux

Även för elever med svenska som andraspråk är behovet stort av utbildningsvägar för att nå in till de branscher som har ett växande rekryteringsbehov av anställda med specifika yrkeskompetenser på gymnasienivå. Då utredningen inte analyserat dessa elevers socioekonomiska förutsättningar, till exempel möjligheten att flytta till en annan kommun för studier där, antar NC att dessa elevers möjligheter till studier i annan kommun kan vara begränsade. Därför kan det vara viktigt att utbudet breddas genom samverkansområden.

Vi ställer oss därför positiva till att de kommuner som samverkar om sådan yrkesutbildning som statsbidrag lämnas för ska träffa ett samverkansavtal och bilda ett samverkansområde. Vi är också positiva till förslaget om att personer hemmahörande i ett samverkansområde fritt ska kunna söka till sådan utbildning som statsbidrag lämnas för och som erbjuds inom samverkansområdet. Vi menar att utbudet för eleven på så sätt breddas och blir mer jämlikt.

6.8.1 Det finns fortsatt behov av statsbidrag för vissa utpekade områden inom ramen för regionalt yrkesvux

NC ställer sig positiva till att det fortsatt ska vara möjligt att ansöka om statsbidrag för ersättning för stödjande insatser vid kombinationsutbildningar som integrerar språkstöd i syfte att ge eleverna ökade möjligheter att nå målen för utbildningen i komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå.

Vi förstår att det finns problematiska aspekter med riktade statsbidrag men ser också en risk med en övergång till generella statsbidrag. Om riktade statsbidrag inte kommer att erbjudas framöver menar vi att man bör överväga möjligheten att knyta noggrann uppföljning till generella statsbidrag för att säkerställa att medlen fortsatt når avsedda utbildningar. För elever med svenska som andraspråk kan nämligen integrerad yrkesutbildning som exempelvis

			4(4)
---	--	--	------

integrerad sfi och yrkesutbildning vara det enda och/eller den mest effektiva vägen till en gymnasial examen. För en stor andel av dessa elever är det avgörande att få möjlighet att utveckla andraspråket samtidigt som yrkeskunskapen. De riktade statsbidragen har i hög grad säkerställt att medel går till detta syfte. När medlen inkorporeras i generella bidrag kan ett sådant säkerställande riskeras.

6.8.2 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i all sammanhållen yrkesutbildning i komvux

NC instämmer i utredningens analys av vikten av APL för yrkesutbildningens kvalitet, djup och verklighetsförankring och ser risker med att omfattning för APL inte fastslås. Vi vill betona vikten av att en minsta omfattning fastställs. APL är extra viktigt för elever som utvecklar svenska som ett andraspråk i och med att det ger dem möjligheter att utveckla språket i fler autentiska, varierade och meningsfulla sammanhang. Utlandsfödda elever kan också behöva lära sig mer om de sociala och kulturella koder som finns på en arbetsplats. Även det informella, vardagliga samtalet kollegor emellan är viktigt att få träna på, något som skolförlagd undervisning inte ger förutsättningar för på samma sätt som arbetsplatsförlagt lärande.

Kommentar till konsekvenser

NC vill särskilt uppmärksamma några av de konsekvenser som presenteras i relation till gruppen nyanlända elever. I betänkandet nämns att samverkansavtalen kan leda till större klasser, och eventuellt också ökad fjärr- och distansundervisning. Vi saknar ett steg i konsekvensanalysen som berör vad detta i förlängningen kan innebära för olika elevgrupper. Större klasser riskerar att innebära minskat stöd för den enskilda eleven. Distans- och fjärrundervisning ställer högre krav på språkliga förmågor, vilket kan missgynna elever som arbetar med att utveckla sitt andraspråk svenska.

Ytterligare en konsekvens som kan komma av samverkansavtalen är längre restid för eleverna. I samband med detta skulle vi gärna sett se en mer detaljerad analys av elevgruppen för att se vad ökade restider skulle innebära till exempel för t.ex. en ensamstående vårdnadshavare med begränsade ekonomiska möjligheter att betala resor för sin ungdom och/eller att betala egna resor och kunna hämta barn på dagis sent på eftermiddagen efter utbildningsdagens slut. Finns det bra kollektivtrafik i alla kommuner eller är man hänvisad till ett svenskt körkort? Hur ser förutsättningarna att ta körkort ut, till exempel för kortutbildade kvinnor?

Medverkat i framtagandet av detta yttrande har NCs medarbetare Maria Wiksten, Johanna Eriksson, Karin Sandwall Åsberg, Jenny Hostetter samt undertecknad.

Stockholm 2020-11-24
Sofia Engman, föreståndare